

Н. А. Спринчук,

*к. е. н., с. н. с., старший науковий співробітник лабораторії економічних досліджень та маркетингу, Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН України
ORCID ID: 0000-0002-3118-2009*

І. С. Воронецька,

*к. е. н., доцент, завідувач відділу координації наукових досліджень, економіки, маркетингу та аспірантури, Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН України
ORCID ID: 0000-0002-1329-2722*

О. О. Кравчук,

*к. е. н., с. н. с., старший науковий співробітник лабораторії економічних досліджень та маркетингу, Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН України
ORCID ID: 0000-0002-0224-1305*

І. І. Петриченко,

*к. е. н., с. н. с., старший науковий співробітник лабораторії економічних досліджень та маркетингу, Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН України
ORCID ID: 0000-0001-7141-7581*

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.71

СВІТОВА ПРАКТИКА ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ТОВАРНОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА

N. Sprynchuk,

PhD in Economics, Senior Researcher, Senior Researcher of the Laboratory of economic research and marketing, Institute of feed research and agriculture of Podillya of the National Agrarian Academy of Sciences of Ukraine

I. Voronetska,

PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of coordination of research, economics, marketing and graduate school, Institute of feed research and agriculture of Podillya of the National Agrarian Academy of Sciences of Ukraine

O. Kravchuk,

PhD in Economics, Senior Researcher, Senior Researcher of the Laboratory of economic research and marketing, Institute of feed research and agriculture of Podillya of the National Agrarian Academy of Sciences of Ukraine

Y. Petrychenko,

PhD in Economics, Senior Researcher, Senior Researcher of the Laboratory of economic research and marketing, Institute of feed research and agriculture of Podillya of the National Agrarian Academy of Sciences of Ukraine

WORLD PRACTICE TO SUPPORT THE DEVELOPMENT OF COMMODITY FEED PRODUCTION

У статті галузь кормовиробництва розглянуто в ракурсі товарного, досліджено досвід розвинутих країн світу в цій проблематиці для подальшого його застосування в Україні. Сучасний стан товарного виробництва кормів в Україні характеризується нагальною потребою в інвестуванні, використанні світового досвіду розвитку даної галузі. Так, у розвинутих країнах світу галузь кормовиробництва функціонує як окрема промисловість з використанням новітніх технологій виробництва, заготівлі, зберігання та транспортування. Тому сучасне товарне виробництво кормів в Україні потребує розробки інвестиційної стратегії — системи довгострокових цілей інвестиційного функціонування галузі, що обумовлені загальними завданнями її розвитку та інвестиційною ідеологією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення з урахуванням досвіду високорозвинутих країн світу.

Встановлено, що розробка інвестиційної стратегії відіграє велику роль у забезпеченні ефективного розвитку галузі кормовиробництва і дозволяє вирішити такі задачі: забезпечити механізм реалізації довгострокових загальних та інвестиційних цілей майбутнього економічного і соціального розвитку галузі; оцінити інвестиційні можливості, забезпечити максимальне ви-

користання інвестиційного потенціалу; реалізацію нових інвестиційних можливостей; мінімізувати негативні наслідки змін чинників зовнішнього інвестиційного середовища, які неможливо передбачити заздалегідь; сформулювати основні критерії вибору реальних інвестиційних проєктів і фінансових інструментів інвестування; забезпечити передумови для стратегічних змін організаційної структури функціонування галузі товарного виробництва кормів.

У свою чергу товарне кормовиробництво має акцентуватись на вимоги сучасного світу, враховувати проблему охорони навколишнього середовища, екологічну ситуацію, що склалася, тобто перевага надається органічному товарному кормовиробництву. Товарне кормовиробництво охоплює такі цикли — товарне виробництво, зберігання, упаковка та транспортування кормів, відповідно сфери інвестування стосуються саме цих процесів.

In the article, the fodder production industry is considered from the perspective of a commodity one, the experience of developed countries of the world in this issue is investigated for its further application in Ukraine. The current state of commodity feed production in Ukraine is characterized by an urgent need for investment, the use of world experience in the development of this industry. So, in the developed countries of the world, the feed industry functions as a separate industry using the latest technologies for production, procurement, storage and transportation. Therefore, modern commodity feed production in Ukraine requires the development of an investment strategy — a system of long-term goals for the investment functioning of the industry is determined by the general objectives of its development and investment ideology, as well as the choice of the most effective ways to achieve them, taking into account the experience of highly developed countries of the world. It has been established that the development of an investment strategy plays an important role in ensuring the effective development of the feed industry and allows solving the following tasks: to provide a mechanism for the implementation of long-term general and investment goals of the future economic and social development of the industry; evaluate investment opportunities, maximum use of investment potential; implementation of new investment opportunities; to minimize the negative consequences of changes in the factors of the external investment environment, which cannot be foreseen in advance; to formulate the main criteria for choosing real investment projects and financial investment instruments; to provide prerequisites for strategic changes in the organizational structure of the functioning of the industry of commercial production of feed.

In turn, commodity production of feed should be focused on the requirements of the modern world, take into account the problem of environmental protection, the current ecological situation. That is, preference is given to organic commercial production of feed. Commodity production of feed covers the following cycles — commodity production, storage, packaging and transportation of feed, respectively, the investment areas relate to these processes.

*Ключові слова: товарне кормовиробництво, інвестування, розвиток, досвід, світова практика.
Key words: commodity production of feed, investment, development, experience, world practice.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ринок кормів в Україні нині недостатньо сформований. Однією з основних причин спаду тваринництва є недостатня кількість та якість кормів. У розвинених країнах світу галузь кормовиробництва функціонує як окрема промисловість з використанням новітніх технологій виробництва, заготівлі, зберігання та транспортування. Сучасне товарне виробництво кормів в Україні потребує розробки інвестиційної стратегії — системи довгострокових цілей інвестиційного функціонування галузі, що обумовлені загальними завданнями її розвитку та інвестиційною ідеологією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення з урахуванням досвіду високорозвинених країн світу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На вивчення стану галузі тваринництва в різних господарських формуваннях, обґрунтуванню можливих перспектив її розвитку спрямовано велику кількість досліджень, які знайшли відображення у наукових працях: В.Г. Андрійчука, О.М. Бородіна, В.І. Власова, М.В. Гладія, М.Я. Дем'яненка, М.І. Кісіля, М.Ф. Кропивка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, М.І. Пугачова, П.Т. Саблука, П.А. Стецюка, О.В. Ульяновченка, В.В. Юрчишина та ін. Проте слід зазначити, що питання стратегії інвестування розвитку товарного виробництва кормів, вивчення досвіду функціонування галузі у високорозвинених країнах світу не достатньо досліджене і розкрито. Отже

Таблиця 1. Показники прибутковості товарного кормовиробництва на прикладі сільськогосподарського підприємства

№ з/п	Показник	ДП ДГ «Пасічна»				
		Роки			Відхилення	
		2011	2017	2018	2011/2018	2017/2018
1	Загальний капітал у кормовиробництві, тис. грн	4948,2	4371,7	5130,3	182,1	758,6
2	Прямий прибуток кормовиробництва (від реалізації кормів), тис. грн	12,1	10,04	19,33	7,23	9,29
3	Прибуток від реалізації продукції тваринництва, тис. грн	8142	28392	26090	17948	-2302
4	Витрати кормів, тис. грн	2495	11357	10732	8237	-625
5	Кількість працівників у тваринництві, чол.	146	149	140	3	-9
6	Середньорічна вартість активів, тис. грн	38203	46748	50264	3516	12061
7	Середньорічна чисельність працівників, чол.	358	287	268	-90	-19
8	Фонд оплати праці, тис. грн	7235	15979	18506	11271	2527
9	Частка працівників, зайнятих у тваринництві, % (р.5 / р.7 * 100%)	40,78	51,56	52,23	11,45	0,67
10	Активи у тваринництві, тис. грн (р.6 * р.9 / 100%)	15579,2	24103,3	26252,8	10673,6	2149,5
11	Людський капітал у тваринництві, тис. грн (р.8 * р.9 / 100%)	2950,4	8238,8	9665,7	6715,3	1426,9
12	Загальний капітал у тваринництві, тис. грн (р.10 + р.11)	18529,6	32342,1	35918,5	17388,9	3576,4
13	Непрямий прибуток кормовиробництва, тис. грн (р.3 * р.1 / р.11)	2174,26	3837,8	3726,5	1663,5	-111,3
14	Норма прибутку на капітал у кормовиробництві, % (р.2 + р.12) / р.1 * 100%	44	88	73	44	-15
15	Державна підтримка сільськогосподарства, тис. грн	0	0	0	0	0

це дослідження як у теоретичному, так і в практичному аспекті залишається актуальною задачею.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основними завданнями дослідження визначено: дослідити сучасну світову практику тенденцій розвитку товарного кормовиробництва для розробки в подальшому стратегії удосконалення розвитку товарного виробництва кормів з урахуванням світових тенденцій, що дасть можливість спрямувати інвестиції в найбільш сприятливі для розвитку галузі напрями, сприятиме впровадженню інновацій, інтеграції вітчизняного ринку кормів у світовий.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відмінність кормовиробництва, товарного в тому числі, від більшості секторів економіки полягає в тому, що воно менш ефективне в порівнянні з ними. Вкладений капітал приносить менший прибуток, тому товарне кормовиробництво не в змозі на рівних (у порівнянні з промисловістю) брати участь у міжгалузевій конкуренції без зовнішньої підтримки. Однак товарне кормовиробництво у порівнянні з виробництвом кормів більш еластичне і може адекватно реагувати на умови та вимоги ринку — це стосується етапу зберігання кормів, упаковки, транспортування. Щодо процесу вирощування кормів — швидкої реакції тут не може бути, оскільки площа під посіви не змінюється, якщо проведені посівні роботи. Природна обмеженість сільськогосподарських угідь не дозволяє збільшити площу оброблювальних

земель тощо. При швидкому зносі основних засобів у товарному кормовиробництві їх оновлення відбувається повільно, диспаритет цін між вартістю продукції та вартістю ресурсів, існує великий розрив у часі між вкладеними витратами і отриманням товарної продукції та багато інших особливостей. Для прикладу наведемо показники прибутковості товарного кормовиробництва на прикладі сільськогосподарського підприємства, таблиця 1.

Як видно з таблиці 1, в 2018 році на ДП ДГ "Пасічна" норма прибутку на капітал у товарному кормовиробництві у 2018 році склала 73%, що на 15% менше порівняно з попереднім періодом. Якщо ж порівняти 2011 та 2018 роки — відбулося збільшення норми прибутку удвічі, однак необхідно врахувати інфляційні процеси. Порівнюючи період 2017—2018 рр., — зменшилась середньорічна кількість працюючих — 9 чол., прибуток від реалізації продукції тваринництва — 2,3 млн грн, разом зі скороченням поголів'я, зменшилися і витрати кормів.

Основним джерелом внутрішніх інвестиційних ресурсів в основний капітал є власні кошти підприємств, за рахунок яких освоєно 88,2 % капіталовкладень [1]. Тому підтримка з боку держави даної сфери необхідна, сприятиме зростанню конкурентоспроможності галузі. В розвинених країнах світу по різному здійснюють підтримку даної галузі — дотації, компенсації, зниження тарифів, звільнення від податків тощо.

Виробництво кормів у світі зросло на 3%, а в 2018 році обсяг продукції перевищив 1 млрд т (1,1 млрд тонн).

Вцілому темпи зростання галузі кормовиробництва становлять 2,7 % в рік. За підрахунками в різних країнах світу виробництво кормів зросло за п'ять років більш ніж на 14%. Разом зі зростанням чисельності населення на планеті зростає його споживання. На такі країни як Китай, США, Бразилія, Росія, Індія, Мексика, Іспанія та Турція припадає 55% виробництва кормів та 59% підприємств, що займаються виробництвом кормів. Лідером по об'єму виробництва кормів є Китай. Детальна інформація представлена на рисунку 1.

Спостерігається зростання світового виробництва кормів для молочного скотарства в Північній Америці, Європі та Азії. Виробництво в Латинській Америці залишилося на тому ж рівні. Кормовиробництво в Європі, як світового лідера по виробництву молока, в середньому зросло на 4%. Найбільше зростання спостерігалось в Турції — на 10 відсотків, свій вклад також внесли Ірландія, Росія та Великобританія. В Африці зростання пов'язане зі збільшенням виробництва кормів у Марокко та Нігерії.

Північна Америка завжди лідирувала в виробництві кормів для м'ясного скотарства, збільшуючи виробництво і в 2018 році на 3 відсотки.

Європа показала незначне зниження на 1 процент і залишилася на другому місці. Латинська Америка продемонструвала стійке зростання на 8 відсотків, включаючи Мексику і Аргентину як основних споживачів кормів. У результаті Латинська Америка зайняла третє місце в виробництві кормів для м'ясного скотарства, залишив за собою Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Китай і Австралія показали зростання серед країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону, однак не змогли компенсувати загальне зниження виробництва в таких країнах, як Бангладеш, Монголія, Індонезія, Тайвань, В'єтнам і Пакистан.

США займає другу позицію в світі, щодо виробництва, однак слід зазначити, що ціни на корма в Америці найнижчі по всіх категоріях завдяки наявності великих запасів ресурсів (земля, вода тощо). 76% всіх вироблених кормів на континенті припадає на Бразилію, Мексику та Аргентину.

У Європі зростання виробництва кормів по всіх категоріях склало 4 % загалом. Азія та Тихий океан — Китай, Японія, Індія — на них припадає 36% обсягу світового виробництва кормів. Лише один Китай виробляє майже 188 млн т, що на 10 млн т більше ніж США [2].

В якості товару на ринку кормів виступають грубі, соковиті та концентровані корми. Зелені корми, через обмеженість терміну зберігання в межах доби, фактично в якості товару не розглядаються. Однією з головних характеристик кормів, що робить їх придатними для використання в якості товару є їх транспортабельність, яка стає можливою завдяки використанню рулонів, тюків (сіно), різноманітних упаковок.

Сучасна інформаційна база не дає можливості відслідкувати та порівняти попит на сіно в різних видах упаковки. Але можна передбачити, що для крупних тваринницьких ферм більш вигідною є закупівля сіна в рулонах. Такі господарства, як правило, мають значні обсяги споживання сіна і мають спеціальні подрібнювачі рулонів. Невеликі тваринницькі ферми та особисті се-

Рис. 1. Країни-лідери світу по обсягу виробництва кормів

лянські господарства таких подрібнювачів можуть не мати, обсяги споживання у них менші, що може стимулювати їх попит на тюковане сіно. Додатковою перевагою сіна на ринку кормів може слугувати його упаковка у плівку за допомогою обмотувачів рулонів або тюків. Таке сіно можуть закуповувати ферми, які не мають облаштованих будівель для зберігання сіна в достатній кількості. Такими покупцями часто виступають крупні ферми у зв'язку зі значними обсягами споживання сіна. Нині спостерігається зменшення частки сіна в кормових раціонах сільськогосподарських тварин, особливо на крупних фермах, за рахунок переважного використання комбікормів та сінажу у годівлі худоби [3].

Найбільшу транспортабельність мають концентровані корми, зокрема фуражне зерно, комбікорми та кормові добавки. В структурі собівартості кормів транспортні витрати займають від 22 до 57 % вартості, тому останнім часом піднімаються питання максимального компактування всіх видів кормів, їх пакування для перевезення на значні віддалі. При цьому особливо гостро стоїть питання по експорту готових кормів за кордон. Зокрема експорт пресованого сіна з люцерни (виключного екстра класу), трав'яного борошна, сінних грану, брикетів, пелетів можливе лише при підвищеній щільності пресування (по сіну до 300—400 кг/м³) та в упаковці із внесенням фунгибактерицидних препаратів високої ефективності ("жорсткі" консерванти). При цьо-

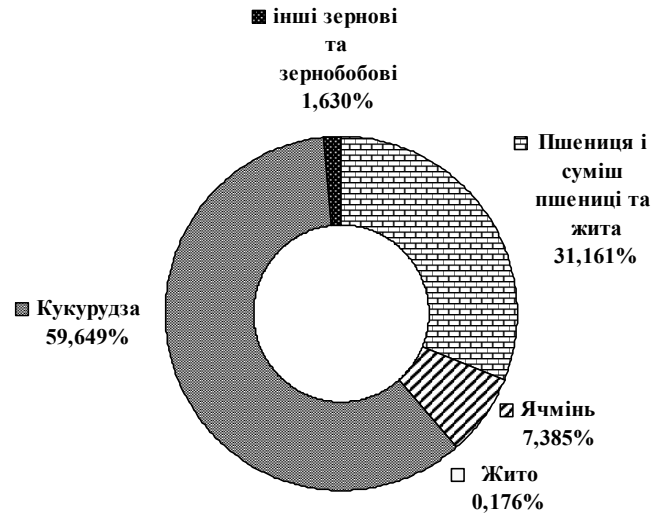

Рис. 2. Україна, експорт зернових та зернобобових

му важливою умовою виступає формування вантажно-го-місця (контейнерні перевезення на 20 або 40 тонн) у умовах виробника корму (будівництво спеціальних терміналів у місцях переробки або в портах).

При перевезеннях автомобільним транспортом перевага надається великогабаритним прямокутним тюкам підвищеної щільності масою до 400—500 кг (сіно або сінаж у полімерній упаковці). Розробляються питання компактування силосу і сінажу підвищеної енергетичної цінності за рахунок підвищення вмісту зернової фракції і перевезення його на далеку віддаль (у міцних синтетичних контейнерах багаторазового використання), але із внесенням "жорстких" консервантів для гарантованого зберігання. Нині різноманіття упаковок для товарного кормовиробництва представлене як дешевими синтетичними упаковками — це малооб'ємні (до 500 кг) та великооб'ємні (ак-баги, біг-беги, туби тощо — до 20 т) так і дорожчими упаковками — синтетичні плівки багаторазового використання (армовані, стрейч тощо). Розфасовування та упакування кормів здійснюється за допомогою спеціалізованого обладнання та машин. Завдяки якісним та міцним упаковкам досягається збереження первинних властивостей кормів, а також виникає можливість транспортування на великі дистанції. Пакувальні матеріали для кормів відзначаються високими бар'єрними властивостями та низькою вологопроникністю, що забезпечує безпечне та екологічне зберігання продукції протягом довготривалого терміну [4].

Щороку у всьому світі вирощують понад 1,7 млрд. т зернових культур (пшениця, кукурудза, жито, овес, ячмінь, гречка, сорго і тритикале — гібрид пшениці і жита). Тобто, на одного жителя землі припадає близько 250 кг. Найпопулярніші культури — це кукурудза і пшениця. Зерно вирощують в більшості країн світу — там, де клімат дозволяє, але більше 85% зерна ніколи не покидають меж своєї батьківщини. На експорт відправляється всього трохи більше 14% зерна. А з цієї кількості 3/4 припадає лише на 5 країн.

Росія, США та Канада найбільше продають у світі зерна. РФ у 2018—2019 рр. маркетинговому році (МР) експортувала 35 мільйонів тонн, США — 29, Канада — 24. Україна цього року перебрала за кордон 17,6 мільйонів тонн [5].

Експорт зернових та зернобобових в Україні по культурам представлено на рисунку 2.

За офіційними даними ДФС на зовнішні ринки за результатами 2018/2019 маркетингового року поставлено рекордні 50,4 млн тонн зернових, зернобобових та борошна, що на 10,5 млн тонн більше ніж минулого, коли експорт склав 39,9 млн тонн. Було всього експортовано зернових і зернобобових 49 995 тис. тонн, з яких: пшениця і суміш пшениці та жита — 15 579 тис. тонн; ячмінь — 3 692 тис. тонн; жито — 87,8 тис. тонн; кукурудза — 29 822 тис. тонн; інші зернові та зернобобові — 815 тис. тонн [6].

На відміну від вітчизняних аграріїв, у світі великий інтерес та зацікавленість у вирощуванні представляє така сільськогосподарська культура, як овес в якості не лише кормової, а й зернового злаку. Зерно відзначається високою поживністю, культура невибаглива до ґрунту та кліматичних умов. Ця культура традиційна для України впродовж багатьох століть, однак за останні десятиліття посівні площі під цією сільськогосподарською культурою суттєво скоротилися, поступаючись більш ліквідним і прибутковим олійним культурам.

Найбільшими виробниками вівса у світі, за даними досліджень і аналізу спеціалізованого звіту Grain: World Markets and Trade за лютий 2017 р., підготовленого експертами ринку United States Department of Agriculture, є країни ЄС, частка яких в сумі становить 34,7% від усього обсягу його виробництва, Росія — 21,1% і Канада — 13,4%. Разом зазначені вище країни виробляють близько 69,2% від усього валового обсягу урожаю вівса в світі, тоді як далі за ними ідуть Австралія — 8%, США — 4,2%, Бразилія — 2,9%, Чилі і Китай кожна окремо по 2,7%, а також Аргентина і Україна, відповідно, кожна по 2,2%. Минулого року Україна експортувала на світовий продовольчий ринок майже 42 тис. т зерна вівса на суму 5,7 млн дол. США за середньозваженою ціною 1 т — 139,39 дол. США. При цьому 88,6% усього експорту зерна вівса було спрямовано в Азію, у тому числі 38,6% до Індії, 39,5% до Пакистану та 3,9% до Катару і 3,4% до Об'єднаних Арабських Еміратів [7].

Загалом вартість сільськогосподарської продукції з обробкою удвічі менша, ніж вартість засобів виробництва, необхідних для належного рівня господарюван-

ня у галузі. В усьому світі концептуальною основою державної підтримки сільського господарства є визначення його становища хронічно невідгидним в системі народного господарства. В усіх розвинених країнах держава за допомогою різних економічних і фінансових дій і прийомів (система дотацій, компенсацій, послаблення або звільнення від податків, зниження тарифів, система страхування і кредитування тощо) здійснює постійну і стабільну підтримку менш монополізованого сільського господарства шляхом перерозподілу доходів з більше монополізованого промислового сектора. Це дає можливість не лише забезпечувати продовольством населення країн, у тому числі таких, які мають надзвичайно високу щільність населення (Китай, Японія, країни Західної Європи та ін.), але також експортувати великі об'єми сільгосппродукції та продуктів харчування, забезпечуючи продовольчу безпеку своїх країн.

У розвинених країнах світу і, зокрема, у Європейському Союзі функціонує потужна інституційна організація надання, використання та контролю аграрних субсидій, що зумовлюється дією якісних інститутів, забезпечуючи не тільки підтримку кормовиробництва, а й захист суспільних інтересів та вимог макроекономічних взаємовідносин.

Інституційні складові в цих країнах розрізняються не тільки в залежності від самих цих країн, але й усередині їх з огляду на різні етапи розвитку і механізми захисту аграрного сектора, зокрема кормовиробництва.

У країнах — старих членах Євросоюзу — інституціоналізація надання бюджетних субсидій досить ефективна. Зокрема інституційна організація субсидування фермерів у Фінляндії включає чітку взаємодію п'яти відповідних рівнів:

— сільські комуні збирають заявки фермерів на отримання субсидій, надають консультації з оформлення заявок, заносять інформацію про фермерів у комп'ютерну базу даних. Понад 400 їх офісів розташовані по всій території країни;

— центри зайнятості і промислів через свої 15 офісів контролюють діяльність комун, здійснюють моніторинг виділення субсидій, контролюють правильність нарахування та підтверджують їх виплату;

— комісія з розгляду скарг відповідає за дотримання принципу справедливості, рівноправного доступу фермерів до отримання субсидій, контролює реалізацію їх прав;

— міністерство сільського і лісового господарства забезпечує фермерів інструкціями щодо заповнення заявок, консультує центри зайнятості з питань здійснення контролю за процесами субсидування, виплачує через банк субсидії;

— відділ сільського господарства Комітету з державних ресурсів парламенту Фінляндії розробляє пропозиції щодо формування державної аграрної політики в контексті дотаційної підтримки та з питань розвитку політики взаємовідносин з ЄС у рамках Спільної аграрної політики (САП), розглядає звіти аудиторів за результатами перевірок усіх національних організацій, задіяних у субсидуванні фермерів.

Інституційна взаємодія фермера та держави поставлена в такі рамки, що вибір фермера перед поданням заявки оцінюється співвідношенням власних вигод і

втрат, оскільки всі субсидії оподатковуються податком на прибуток. Крім того, фермер має представити супутникову зйомку земельних ділянок з їх номерами і докладну інформацію, де яка культура буде висаджена, яке насіння використовуватиметься, які методи обробітку ґрунту застосовуватимуться тощо. Ця інформація зберігатиметься у базах даних і використовуватиметься для подальшого контролю.

Особливістю системи державної підтримки в зарубіжних державах є їх плановість та середньострокові терміни реалізації. Аграрна політика США визначається Аграрними законами (актами), що приймаються на 5—7 років. Підготовка нового закону в середньому займає три роки. Спочатку пропозиції про зміст такого закону вносять в палату представників Конгресу Міністерства США, його пропозиції враховують інтереси і думки різних груп інтересів, як-от: галузеві об'єднання фермерів, агробізнесу, екологічних організацій, представників науки, сільських громад і платників податків. Аграрний закон найдетальнішим чином визначає політику США щодо державної підтримки у сфері сільського господарства на середньострокову перспективу.

В Європі Єдина аграрна політика ЄС існує з 1962 року. Три фундаментальні принципи ЄАП передбачають: єдність ринку, загальне фінансування і преференції Співдружності. Єдина аграрна політика заснована на постійно діючих загальних принципах, які коригуються такими реформами, що проводяться раз в декілька років, викликаними змінами ситуації на сільськогосподарських ринках Європи. В більшості розвинених країн світу, програми підтримки фермерів здійснюються по каналах Міністерства сільського господарства. Їх реалізація спрямована на забезпечення стабільності зростання цін на продукцію сільського господарства і доходів фермерів. Програми державної підтримки в США передбачають заходи по контролю за рівнем цін, обсягами виробництва, прямі виплати фермерам, субсидування експорту, а також інші форми непрямого субсидування фермерських господарств. Реалізація цих заходів вимагає значних витрат.

У США виробники, середній за три роки дохід до оподаткування яких перевищує 5 млн дол., для отримання права на участь в програмі субсидування повинні показати, що більше 75% їх доходів походить від сільськогосподарської діяльності. Субсидії виплачуються через Товарно-кредитну корпорацію.

У країнах Європи для забезпечення особливих умов розвитку сільського господарства загалом і кормовиробництва зокрема в 1962 році була розроблена Спільна аграрна політика (САП) країн ЄЕС. У середині 1980-х рр. Європейський Союз зіштовхнувся з проблемою постійного надлишку сільськогосподарської продукції та внутрішніх запасів сировини. В тому числі й кормової продукції. Це стало причиною обмеження максимальних обсягів річних бюджетних субсидій та вдосконалення ринкових елементів у ціноутворенні.

У грудні 1999 року були внесені ключові зміни до аграрної політики і прийнятий програмний документ "Agenda-2000". Саме ця програма визначила основні напрями реформування Спільної аграрної політики країн-членів ЄС щодо посилення її ринкової орієнтації. Основним завданням цього періоду було спрощення

аграрної політики та створення рівних умов для всіх учасників союзу в сфері фінансових платежів.

При вирощуванні кормових культур виробник може розраховувати на дотацію в розмірі 25% посівної площі кормових культур.

Прямі виплати для східноєвропейських членів ЄС виплачуються на рівні 25% від ЄС-15 з 5% підвищенням кожен подальший рік до 2013 року. Прямі виплати в нових членах ЄС варіюється від 300 євро на малу ферму в Польщі, до 40 000 євро на сільгосп підприємство в Угорщині і Чехії. Мінімальний набір компенсаційних виплат в країнах ЄС складає 25 євро/га. Країни можуть встановлювати свої розміри компенсаційних виплат, але так, щоб середній платіж не перевищував 200 євро/га.

У країнах ЄС, для того, щоб отримати доступ до прямих виплат, фермери повинні дотримуватися вимог безпеки агропродовольчої продукції, гуманного відношення до тварин і єдиних стандартів захисту довкілля. Але головний зміст реформи ЄАП полягає у відході від підтримки окремих продуктів і переході до прямих виплат.

У процесі реформування САП Франція добилася особливого підходу для зернового сектора. Тобто 25% всіх виплат, які призначені для підтримки виробників зерна (в т.ч. й фуражного), будуть складати прямі виплати, а розмір субсидій залежатиме від кількості зібраного з 1 га зерна. В найближчому майбутньому пов'язані виплати для зернового сектора будуть становити не більше 10%.

У Німеччині, як і в інших країнах Європейського Союзу, обсяг і характер державного регулювання сільського господарства значною мірою визначається єдиною сільськогосподарською політикою, в рамках якої регулювання спрямоване на підтримку певного рівня закупівельних цін, субсидування експортних поставок, обмеження виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції.

Країни ЄС, США, Японія та інші розвинені держави підтримку аграрним виробникам надають через встановлення гарантованих цін на основні сільськогосподарські продукти з метою забезпечення стабільності доходів фермерських господарств та підвищення рівня конкурентоспроможності аграрного виробництва. З огляду на це, політика економічної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у цих державах враховує ряд факторів, які впливають на ефективність господарювання. Серед них вагомими є несприятливі природно-кліматичні та економічні умови; розмір дотацій на капіталовкладення для модернізації фермерських господарств та використання ними досягнень науково-технічного прогресу; додаткові капіталовкладення за окремими проектами удосконалення кормовиробництва, зрошення, осушення, поліпшення земель тощо.

У Росії діє також державна підтримка елітного насінництва. Сільгоспвиробникам, що закуповують елітне насіння місцевих виробників ряду культур, у тому числі й зернових (сої, ріпаку, кукурудзи тощо), виплачується компенсація за фіксованою ставкою на тонну придбаного насіння.

Структура інвестицій в Україні не відповідає потребам технологічної модернізації товарного кормовиробництва. Оновлюються низько та середньо технологічні

виробництва, існує висока імпортозалежність. Зацікавленість суб'єктів бізнесу вкладати кошти у виробничі активи залежить від інвестиційного клімату в країні, що формується під впливом різних чинників — політичної та макроекономічної стабільності; ефективності правової системи; спроможності до нагромадження капіталу; податкового навантаження; розвиненості фінансового ринку; вартості робочої сили; сприяння експортній та інноваційній активності.

На інвестиційний клімат держави суттєвий вплив мають:

- приховане безробіття;
- неможливість виконання державою своїх обов'язків щодо соціального захисту громадян;
- відсутність ефективних процедур банкрутства, захисту прав власників;
- високий рівень злочинності;
- слабка дисципліна виконання законодавчих актів [8].

Причинами погіршення інвестиційного клімату в Україні є: по-перше, заполітизованість економіки; по-друге, негативні наслідки приватизації, до яких призвело збочення та заміна такої основної мети приватизації, як сприяння розвитку виробництва, на отримання прибутку в короткий термін [9].

Базою для формування надійного конкурентного середовища є верховенство права, відкритість, прозорість, доступність інформації, відсутність дискримінації, захист прав власності. Отже проблеми нестачі інвестицій та навіть втечі капіталів мають розв'язуватися тільки шляхом удосконалення усіх елементів державної політики, що визначають стан інвестиційного клімату.

Серед раціональних шляхів стимулювання інвестицій наступні:

- дерегуляція та лібералізація підприємницької діяльності (дають змогу розширити рівень економічної свободи в Україні та спростити рух інвестиційного капіталу);
- удосконалення процедур реалізації корпоративних прав та процедур банкрутства (удосконалення інституту банкрутства в Україні);
- спрощення процедур отримання дозволів, державної реєстрації на здійснення певного виду діяльності;
- спрощення процедур реєстрації власності на землю;
- удосконалення процедур захисту інвестицій;
- створення системо пільгової підтримки інвестиційних проектів;
- гарантування та страхування інвестицій [10].

У Китаї останнім часом спостерігається поліпшення підприємницької активності і ослаблення обмежень на інвестиційну діяльність. Згідно з індексом обмежень на прямі закордонні інвестиції Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), з 2015 року місце Китаю в негатив-рейтингу знизилося на чотири позиції, що говорить про поліпшення інвестиційного клімату. Наявність масштабного виробництва і величезного споживчого ринку, що склалися в країні, стали новими точками зростання китайської економіки. Країна працює над розширенням відкритості зовнішньому світу. В період з 2017 по 2021 рр. Китай залучує в країну 600 млрд дол. США

іноземних інвестицій, з метою стимулювання соціально-економічного розвитку не тільки Китаю, а й інших країн. Надалі, керуючись динамікою власного розвитку, Китай скоротить сферу обмежень для припливу іноземних інвестицій, створить у країні більш привабливий діловий клімат, що обіцяє вельми райдужні перспективи для діяльності іноземних компаній та інвестицій [4].

Важливою для України буде адаптація для подальшого використання позитивного зарубіжного досвіду країн, щодо інвестування основного капіталу в умовах української економіки, зокрема таких країн, як Китай, країни Західної Європи (Чехія, Угорщина, Польща), Грузія, Азербайджан.

Література:

1. Україна експортувала рекордний обсяг зернових / Укр Інформ, мультимедійна платформа [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2740345-ukraina-eksportovala-rekordnij-obsag-zernovih.html>

2. Понедельчук Т.В. Роль інвестицій у формуванні економічного зростання в умовах сучасного розвитку економіки України / Т.В. Понедельчук // Економіка, фінанси, право. — 2014. — № 4. — С. 11—15.

3. Спринчук Н.А., Методика розрахунку потреби в інвестиціях у товарне кормовиробництво, Ефективна економіка. 2018. № 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=>

4. Спринчук Н.А. Сучасний стан інвестування розвитку товарного кормовиробництва як синтетичної галузі / Н.А Спринчук, І.С. Воронецька, В.П. Жуков // Агросвіт. — 2019. — № 5. — С. 18—24.

5. Найбільші світові експортери зерна // Аграрна правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agrarna-pravda.com/2019/01/02/tajbilshi-svitovi-eksportery-zerna/>

6. Чому саме Китай: привабливість країни для іноземних інвестицій // CRLOnline [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrainian.cri.cn/841/2018/08/21/2s56959.htm>

7. Кернасюк Ю.В. Ринок віса: неоціненні можливості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/7955-rynok-vivsa-neotsinenni-mozhlyvosti.html>

8. Інвестування: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / А.А.Пересада, О.О.Смірнова, С.В. Онікієнко, О.О. Ляхова. — К.: КНЕУ, 2001. — 251 с.

9. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні. — К.: Лібра, 2001. — С. 28.

10. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки: науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В.; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". — К., 2018. — 158 с.

References:

1. Ukrinform, multimedia platform (2019), "Ukraine exported a record amount of grain", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2740345-ukraina-eksportovala-rekordnij-obsag-zernovih.html> (Accessed 15 Nov 2020).

2. Ponedelchuk, T.V. (2014), "The role of investment in the formation of economic growth in terms of modern economic development of Ukraine", *Ekonomika, finansy, pravo*, vol. 4, pp. 11—15.

3. Sprynchuk, N.A. (2018), "Methods for calculating the need for investment in commodity feed production", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=> (Accessed 17 Nov 2020).

4. Sprynchuk, N.A. Voronetska, I.S and Zhukov, V.P. (2019), "The current state of investment in the development of commodity feed production as a synthetic industry", *Agrosvit*, vol. 5, pp. 18—24.

5. Agricultural news portal (2019), "The world's largest exporters of grain", available at: <http://agrarna-pravda.com/2019/01/02/tajbilshi-svitovi-eksportery-zerna/> (Accessed 17 Nov 2020).

6. CRLOnline (2018), "Why China: the country's attractiveness for foreign investment", available at: <http://ukrainian.cri.cn/841/2018/08/21/2s56959.htm> (Accessed 17 Nov 2020).

7. Kernasyuk, Yu.V. (2017), "Oat market: invaluable opportunities", available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/7955-rynok-vivsa-neotsinenni-mozhlyvosti.html> (Accessed 17 Nov 2020).

8. Peresada, A.A. Smirnova, O.O. Onikienko, S.V. and Liahova, O.O. (2001), *Investuvannya: navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya samostiynoho vyvchennya dystsypliny* [Investing: a textbook for self-study of the discipline], Kyiv, Ukraine.

9. Peresada, A.A. (2001), *Investytsiynyy protses v Ukrayini* [Investment process in Ukraine], Libra, Kyiv, Ukraine.

10. Deineko, L.V. (2018), *Rozvytok promyslovosti dlya zabezpechennya zrostannya ta onovlennya ukrajins'koyi ekonomiky: naukovo-analitychna dopovid?* [Development of industry to ensure the growth and renewal of the Ukrainian economy: a scientific and analytical report], DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvan' NAN Ukrayiny", Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 25.11.2020 р.*

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73